

7. ESIB's Bologna Analysis 2009 / [A. Cacciagrano, B. Carapinha, I. Gielis, L. Burns (eds)] // Bologna With Student Eyes. – 2009. – 174 p.
8. European Students' Union. Financing of Higher Education. Policy Paper [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.esib.org>.
9. European Students' Union. Quality Assurance and Accreditation. Policy Paper. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.esib.org>.
10. European Students' Union. Student participation in the European Higher Education area. Policy Paper [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.esib.org/index.php/documents/policy-papers.
11. Zgaga P. Higher Education in the 21st Century – Diversity of Missions [Електронний ресурс] / P. Zgaga. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/document>.

РЕЗЮМЕ

В. И. Белокопытов. Европейский студенческий союз: приоритеты деятельности на Европейском пространстве высшего образования.

В статье определены предпосылки создания и этапы развития Европейского студенческого союза, охарактеризована его деятельность на Европейском образовательном пространстве, выделены приоритетные направления деятельности, проанализированы материалы основных документов организации.

Ключевые слова: Европейский студенческий союз, Европейское пространство высшего образования, Болонский процесс, образовательная политика, мобильность, обеспечение качества высшего образования, национальные студенческие союзы.

SUMMARY

V. Bilokopytov. European Students' Union: priority-driven activity on European higher educational area.

Preconditions of European Students' Union forming and stages of its development are determined; its activity on European educational area is described; priority lines of its activity are defined; material of main documents is analyzed.

Key words: European Students' Union, European Area of Higher Education, Bologna process, educational policy, mobility, quality assurance of higher education, national students' unions.

УДК 37.013.83:043.3

Я. М. Глива

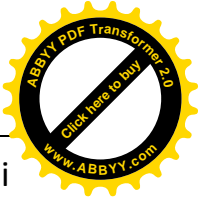
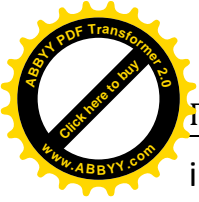
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИТОКИ СТАНОВЛЕННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У НІМЕЧЧИНІ

У статті визначено та досліджено особливості становлення неформальної освіти дорослих у Німеччині. Проаналізовано нормативно-правові документи, зокрема звіти Міжнародних конференцій щодо освіти дорослих у Німеччині. Дано коротку характеристику основних етапів становлення неформальної освіти дорослих у Німеччині.

Ключові слова: неформальна освіта, освіта дорослих, освіта протягом життя.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, характерні для кінця ХХ – початку ХХІ століття, підтверджують посилення ролі освіти дорослих у розвитку сучасного суспільства. Це активізує пошук нових форм

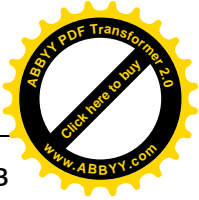
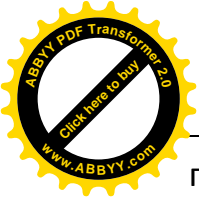
і підходів до навчання дорослої особистості, що виявляється у виникненні додаткових навчальних можливостей, розширенні функцій наявних освітніх закладів та розробленні ефективних методів і технологій навчання дорослих. Тому освіта дорослих – формальна та неформальна – стала характерною тенденцією розвитку суспільства, одним із найважливіших чинників економічного і соціально-культурного прогресу.

Аналіз актуальних досліджень. На сучасному етапі українські вчені-педагоги здійснюють наукові дослідження різних аспектів освіти дорослих (С. Болтівець, В. Давидова, І. Зязюн, Н. Ничкало, О. Огієнко, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, І. Фольварочний та ін.). Однак найбільш ґрунтовні дослідження провели вчені зарубіжних країн, такі, як: Г. Бідер (США), Р. Брокет, С. Брукфільд, С. Вершловський, Б. Гершунський (Росія) Г. Греттен, П. Джарвіс, С. Змейов, П. Крос (Канада), Ф. Кумбс, Е. Ліндемман, Д. Мезірович, Ш. Меріам, М. Ноулз, А. Роджерс (Англія), Г. Стаблфільд, Л. Турос (Польща). Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблемам освіти дорослих узагалі та неформальній освіті дорослих зокрема присвячені праці таких науковців, як Д. Антонової, І. Беюл, Л. Ведерникової, С. Вершловського, В. Гаргай, В. Давидової, С. Змейова, Т. Зотової, С. Коваленко, О. Митіної, Н. Ничкало, К. Онушкіної, І. Фокіної, О. Хахубія та ін. Хоча предметом їх досліджень був широкий спектр теоретичних та практичних проблем освіти дорослих, проте питанням форм і методів неформальної освіти дорослих, яка розвивається швидкими темпами у розвинених країнах світу, зокрема в Німеччині, не приділялася належна увага. Тому вивчення й узагальнення зарубіжного досвіду, а саме німецького, який має давні традиції та характерні особливості, сприятиме більш глибокому осмисленню цієї проблеми, ухваленню оптимальних рішень у пошуку шляхів формування ефективної вітчизняної системи неформальної освіти дорослих.

Мета статті – визначити та дослідити особливості становлення неформальної освіти дорослих у Німеччині.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми становлення та розвитку неформальної освіти дорослих у Німеччині дає підстави стверджувати, що ідеї додаткового навчання дорослого населення країни виникають відповідно до вимог часу та потреб суспільства. Вивчення історичних передумов та аспектів розвитку неформальної освіти в Німеччині сприятиме розробленню теоретико-методологічних основ національної системи освіти дорослих, дослідженню світових тенденцій модернізації освіти дорослих як феномену неперервної освіти.

Аналіз джерел засвідчує, що становлення неформальної освіти в Німеччині починається на теренах руху за освіту дорослих ще у першій

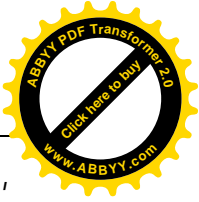

половині XIX століття. Німецький дослідник Пьогелер підкреслював важливість Католицького соціального руху, який заснував Адольф Колпінг. Основною метою руху було подальше просвітництво дорослого населення у сфері освіти, релігії та політики.

Кінець XIX – початок XX століття в Німеччині позначений розквітом ідей освіти дорослих. Працівники підприємств організовувалися у громади, гуртки, клуби з метою поширення знань і вмінь зі спеціальності. «Освіта у громаді» належить до будь-якого формального чи неформального навчання, що провадиться у громаді, базуючись на громадських і неприбуткових організаціях, й орієнтована на активну діяльність, позитивні зміни і розв'язання проблем громади. Головна мета такого навчання – не освіта окремих особистостей, а сприяння взаєморозумінню між членами громади (групи, когорти) та навчання з метою розв'язання існуючих проблем чи складних ситуацій у громаді. Особливістю цієї форми навчання є добровільна (волонтерська) згода на участь, частота зміни ролей у групі, а також якісні зміни, що виникають як результат колективної діяльності як у самій громаді, так і у житті учасників навчання [5].

М. Ноулз називає громаду «форматом для навчання», «лабораторіями навчання», «засобами навчання», що допомагають слухачам та групам краще й успішніше розв'язувати свої проблеми, тобто природним середовищем для втілення програм для дорослих [6, 149]. Навчальні ініціативи, що виникли на засадах громад і були організовані освітянами, які займалися освітою для дорослих з метою вдосконалення та відновлення громад, є одним з типів так званих «навчальних громад» або навчання для дорослих у громадах і за допомогою громад. Але цей демократичний та особистісно зорієнтований шлях отримання освіти був завершений Нацистським урядом у 1939 році.

У післявоєнний період (1945 рік) у Німеччині неформальна освіта дорослих була спрямована на політичне перевиховання дорослої особистості. Однак, починаючи з 1960 року, концепція освіти дорослих стала широко поширеною. Більшість дорослого населення країни потребувала впровадження нових підходів до набуття необхідних знань і вмінь. Хоча, крім цільової групи дорослого населення, на той час ще не було об'єднувального принципу, мети, якими могли б керуватися особи, які займалися освітою дорослих на національному рівні. Не розробленими були також і загальнонаукові та дидактичні підходи, за якими вирішувалися б питання статусу неформальної освіти дорослих щодо основної освіти. Тому неформальна освіта дорослих зазвичай розглядалася як своєрідне доповнення до основної освіти.

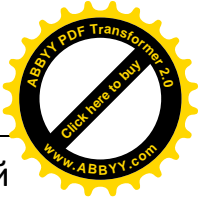
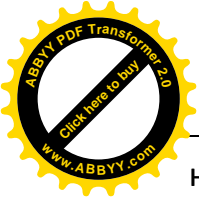

На третій Міжнародній конференції з освіти дорослих (КОНФІНТЕА III, Токіо, Японія, 1972) зазначалося, що «право людини і народів на освіту, їх право безперервно отримувати знання мають розглядатися нарівні з іншими основними правами» [2]. Уперше було представлено напрям неперервної освіти. Наголошувалося на тому, що культурний розвиток є узгодженням фізичних і духовних ресурсів людини з урахуванням потреб особистості й суспільства і визначається як неперервний пожиттєвий процес. Його орієнтація залежить від критеріїв, визначених країною, групами людей чи окремими особами. Кожне місце, де «люди збираються, працюють, їдять чи розважаються», визначалося потенційним середовищем для отримання знань. Отже, неформальна освіта мала стати невід'ємною складовою повсякденного життя. Фахівці з освіти мали бути готовими працювати з населенням у його природному середовищі, де б дорослі почували себе впевненіше та їх мотивація була більш невимушеною [2].

У 1976 р. у Рекомендаціях щодо розвитку освіти дорослих, прийнятих Генеральною конференцією ЮНЕСКО, було обґрунтовано концептуальні підходи у цій сфері. Зазначалося, що вираз «неформальна освіта дорослих» означає весь комплекс організованих процесів освіти, «незалежно від змісту, рівня і методу, формальних чи інших, таких, що продовжують освіту, завдяки чому особи, які кваліфікуються суспільством як дорослі, розвивають свої здібності, збагачують знання, покращують технічну і професійну кваліфікацію або отримують нову орієнтацію, змінюють свої погляди (поведінку) в подвійній перспективі всебічного особистісного розвитку та участі у збалансованому й незалежному соціальному, економічному і культурному процесі» [2].

У 1989 р. цивільні групи населення країни виступили із серією протестів проти Комуністичної Східної Німеччини, кінцевим результатом чого стало падіння Берлінської стіни. І, як наслідок, у 1990 році Німецька Демократична Республіка (Східна Німеччина) (DDR) припинила існування та ввійшла до складу Федеральної Республіки Німеччина (BRD). Після об'єднання німецьких земель розпочалися політичні, економічні та соціальні реформи, які позначилися на розвитку подальшої системи освіти дорослого населення. Об'єднання Німеччини стало не лише важливим стимулом, але й головною основою для розробки нової стратегічної програми щодо подальшого розвитку неформальної освіти дорослих [3].

Гамбурзька конференція (КОНФІНТЕА V, Німеччина, 1997) відбулася під загальним гаслом «Освіта дорослих як право, засіб, радість і спільна відповідальність», де освіта для всіх була проголошена «ключем у XXI столітті», а одним із напрямів виокремлено «освіту дорослих і

населення». Наголошується на людському факторі як головній виробничій силі кожної країни, роль якого буде зростати, а отже, у конкурентній боротьбі перемагатимуть ті країни, де постійно забезпечується отримання знань дорослим населенням [4].

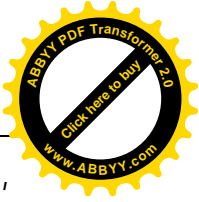
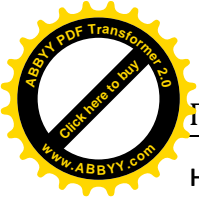
Остання КОНФІНТЕА VI (Белен, Бразилія, 2009) була спрямована на обґрунтування навчання дорослих і неформальної освіти як складових освіти впродовж життя. Генеральним завданням визначалося поєднання навчання дорослих і неформальної освіти з іншими важливими програмами в галузі освіти і розвитку та сприяння їх інтеграції в національній стратегії країни.

Отже, констатується, що освіта і навчання мають здійснюватися впродовж життя, ураховуючи вдосконалення, оновлення або отримання нових знань і вмінь з використанням будь-яких можливих засобів для забезпечення права кожної людини на особистісний розвиток. Вона ж усвідомлює себе більш самостійною особистістю, незалежною в матеріальному (економічному), юридичному, моральному, психологічному аспектах. Важлива відмінність дорослої людини – наявність у неї значущого життєвого досвіду, що виступає у трьох різновидах: побутовому, професійному і соціальному.

Зміст освіти дорослих повинен відповідати потребам конкретних людей та охоплювати майже всі аспекти життя, усі галузі знань. З достатнім ступенем умовності він може бути поділений на два основних змістових блоки: 1) соціально-рольовий; 2) загальнокультурний. Освіту дорослих, яка пов'язана із задоволенням освітніх потреб у межах першого змістового блоку, можна поділити на три групи:

- професійна – пов'язана із задоволенням потреб становлення й удосконалення особистості як працівника;
- сімейно-побутова – задовольняє потреби у становленні й розвитку знань, умінь, навичок й особистісних якостей, необхідних для ефективного виконання ролей членів родини;
- соціальна – орієнтована на розвиток і вдосконалення функцій людини як члена суспільства, громади, соціальної групи.

Серед організацій, які займаються поширенням освіти для дорослого населення країни, слід відзначити підприємства, що організують навчання для власних співробітників, та асоціації робітничої освіти, німецькі народні університети (*Volkshochschulen*). У Німеччині існують відділення неперервної освіти при вищих навчальних закладах та коледжах подальшої освіти, громадські коледжі та центри освіти дорослих; короткострокові коледжі інтернатного типу. У Німеччині послуги у сфері

неформальної освіти дорослих також надають церкви та профспілки, поширеним є дистанційне навчання.

Висновки. Отже, освіту дорослих можна визначити як сферу освітніх послуг (формальної і неформальної освіти) для осіб, віднесених до дорослих, які навчаються. Саме розвиток цієї сфери освіти привів до значних змін сучасної освіти, сприятливо вплинув на розвиток формальної, традиційної освіти і викликав появу нових форм і видів навчання людей у різному віці.

Неформальна освіта дорослих ґрунтується на особистих, професійних та соціальних потребах, які охоплюють загальну і професійну сфери. Система освіти дорослих у Німеччині дає можливості для подальшого навчання широкому колу людей з урахуванням їх першої освіти.

Отже, системи неформальної освіти дорослих у Німеччині сьогодні розвиваються в контексті таких тенденцій:

– відродження традицій громадянської освіти, у чому вбачається один із найбільш провідних шляхів подолання проблеми соціального та освітнього відчуження певних категорій населення (інвалідів, біженців, неграмотних, матеріально незабезпечених тощо);

– перенесення ідеї особистісного самовдосконалення у нові контексти (робоче місце, колектив) і створення роботодавцями оптимальних умов для саморозвитку своїх працівників;

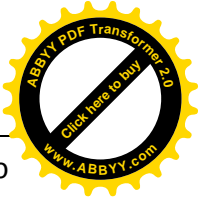
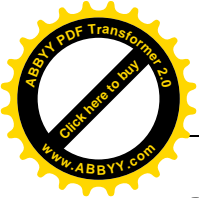
– активний розвиток і підтримка навчальної діяльності людей пенсійного віку в річищі демографічних змін та соціально зорієнтованої політики уряду.

Таким чином, проблемі освіти дорослих приділяється належна увага в освітній політиці Німеччини. Вона розглядається як механізм досягнення стійкого економічного розвитку, гарантування громадянського прогресу та демократичного устрою суспільного життя, як прояв відповідальності суспільства за формування людського та соціального капіталу, який є ключовим елементом сучасного суспільства знань.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у вивченні провідних чинників розвитку неформальної освіти дорослих у Німеччині в контексті соціальних змін наприкінці ХХ століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Десятов Т. М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (2-га половина ХХ ст.) : [монографія] / Т. М. Десятов / [за ред. Н. Г. Ничкало]. – К., 2005.
2. Заключение доклад. Третья Международная конференция по образованию взрослых, созданная ЮНЕСКО, Токио, 25 июля – 7 августа 1972 г. – Париж, 1972.
3. Заключение доклад. Четвертая Международная конференция по образованию взрослых, Париж, Франция, 19–29 марта 1985 г. – Париж : ЮНЕСКО, 1985.

4. Заключительный доклад. Пятая Международная конференция по образованию взрослых, Гамбург, Германия, 14–18 июля 1997 г. – Париж : ЮНЕСКО, 1997.
5. Belle La T. G. Formal, Non-formal and Informal Education, International Review of Education / T. G. Belle La. – 1982. – Vol. 28, № 2. – P. 159–175.
6. Knowles M. S. The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy / M. S. Knowles. – N.Y. : Association Press, 1980. – 400 p.

РЕЗЮМЕ

Я. Н. Глива. Источники становления неформального образования взрослых в Германии.

В статье определено и изучено особенности становления неформального образования взрослых в Германии. Проанализированы нормативно-правовые документы, в частности отчеты Международных конференций об образовании взрослых в Германии. Дана краткая характеристика основных этапов становления неформального образования взрослых в Германии.

Ключевые слова: неформальное образование, образование взрослых, образование в течение жизни.

SUMMARY

Y. Glyva. The formation of the adults' nonformal education in Germany.

The main features of formation of the adults' nonformal education in Germany is defined and studied in the article. The standard and legal documents, in particular reports of the International conferences on adults' education in Germany are analysed. The short outline of the main stages of formation of the adults' nonformal education in Germany is made in the article.

Key words: nonformal education, adults' education, life-long education.

УДК 371.314.6(73)«20»(045)

А. К. Куліченко

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ: 30-ті РОКИ ХХ СТ. – КІНЕЦЬ 50-х РОКІВ ХХ СТ.

У статті зосереджено увагу на методі проектів у Сполучених Штатах Америки з 30-х років ХХ ст. і до кінця 50-х років ХХ ст. Описано експериментальні школи того часу, у навчально-виховному процесі яких присутні компоненти проектної методики. Наведено переклад листа В. Кілпатрика до А. Флекснера, де американський учений пояснює різницю між поняттям «метод проектів» та власною педагогічною концепцією.

Ключові слова: американська педагогіка, навчання, проект, метод проектів, експериментальні школи, Долтон-план, Віннетка-план, епістолярна спадщина, критика.

Постановка проблеми. Відомо, що 30-ті роки ХХ ст. – кінець 50-х років ХХ ст. були нелегкими як для світової, так і для американської педагогіки. Це пов'язано з багатьма соціально-історичними чинниками, зокрема з двома масштабними світовими війнами, численними етнічними сутичками, економічною кризою – Великою депресією, зміною людських світоглядів, умонастроїв, суспільного ладу.

На той час для американської просвітницької еліти наріжним каменем став Вільям Герд Кілпатрик (1871–1965). Після оприлюднення розвідки про